

DİLLERİMİZİN DENİZİ

Akdeniz, Dillerimizin Denizi

Louis-Jean CALVET

Ekim 2021, 1.000 adet

ÖZGÜN İSMİ

La Méditerranée, Mer de nos langues,

© CNRS Éditions, Paris, 2016

Monografi ® | 001

Cet ouvrage a bénéficié du soutien des Programmes d'aide à la publication de l'Institut français.

Bu eser, Institut français kurumunun yayına destek programından yararlanmıştır.

Kapak Fotoğrafi: Sofokles'in İz Sürücüler (Ἰχθυεῖται) oyununun Mısır nüshası, British Library, Papirüs 2068 (2),

ÇEVİRİ

Damla KELLEÇİOĞLU

EDİTÖR

Esra KÖKKILIÇ

SON OKUMA

Merve AKINCI ALMAZ

KAPAK TASARIM

İlhan DÜZ

ISBN

978-605-70963-0-2

BASKI

Ceylan Matbaa

Güven İş Merkezi

B Blok No: 83/2/319

Zeytinburnu/İstanbul

Tel: 0.212 613 10 79

Sertifika No: 40933

Monografi Yayınları

Sertifika No: 43841

Aziz Mahmut Hüdayi Mah.

Hakimiyeti Milliye Cad. No: 58/64

Üsküdar 34672 İstanbul

Tel: 0.216 334 52 55

bilgi@monografiyayinlari.com

www.monografiyayinlari.com

www.twitter.com/monografiyay

Eserin tüm yayım hakları saklıdır. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek kaydıyla yapılacak kısa alıntılar dışında yayınevinden izin alınmadan çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Louis-Jean CALVET

AKDENİZ
DİLLERİMİZİN DENİZİ

Çeviri: Damla KELLEÇİOĞLU

MONOGRAFİ

Louis-Jean CALVET

Fransız göstergebilimci ve dilbilimci Louis-Jean Calvet 1942 yılında Tunus'ta dünyaya geldi. Dil ve toplum ilişkileriyle yakından ilgilenen Calvet'nin dilbilim ve toplumdilbilim konularında pek çok çalışması yayımlandı. Fransa'da Payot Yayınları'nın "Langages et Sociétés" (Diller ve Toplumlar) dizisini yöneterek bu diziden André Martinet, Pierre Guiraud, Morris Swadesh, Tullio de Mauro, Ivan Fonagy, Marina Yaguello gibi ünlü biliminsanlarının kitaplarının okuyucusuyla buluşmasını sağladı. Ayrıca ünlü göstergebilimci Roland Barthes hakkında biri özgeçmiş olmak üzere iki kitabı vardır. Jean-Louis Calvet, son kitabı *Akdeniz: Dillerimizin Denizi* ile 2016 yılında Uluslararası Coğrafya Forumu Ptolémée Ödülü'nün, 2017 yılında da Académie Française Georges Dumézil Ödülü'nün sahibi olmuştur.

Damla KELLEÇİOĞLU

Damla Kellecioğlu 1981 yılında Kadıköy'de doğdu. İstanbul Saint-Joseph Fransız Lisesi'nin ardından Galatasaray Üniversitesi'nde, IEP Lyon'da ve EHESS'te, iletişim, siyaset bilimi, toplumdilbilim ve edebiyat öğrenimi gördü. İlk profesyonel çevirisini 2002 yılında yaptı. Bir süre Fransa'da ve Cezayir'de yaşadı. Günümüzde doktora, metin yazarlığı ve çeviri çalışmalarını Tours ve Bodrum arasında sıkça seyahat ederek sürdürüyor.

İÇİNDEKİLER

<i>Görsel Listesi</i>	IX
<i>Teşekkür</i>	X
<i>Giriş</i>	1

1. Kısım: Dillerin Tarihi

1. “Deniz”den “Akdeniz”e	11
Önce “Deniz”, Sonra “Bizim Denizimiz”	12
7. Yüzyıldan İtibaren: Mediterraneus [Akdeniz].....	16
2. Alfabelerin Beşiği Akdeniz	21
Bulla ve Calculi.....	22
Fonetiğin Ortaya Çıkışı	25
Alfabelere Doğru	27
“Akdenizli” Alfabeler.....	28
3. Fenikelilerin Yayılması	35
Birkaç Tarihi Veri.....	36
Dilin Yayılması	39
Mağripli Araplarda Pöncenin İzleri	45

4. İbranice, Tutulmalı Bir Dil	49
Tarihte Birkaç Dönüm Noktası	49
Nasıl Bir Dil Durumu?	51
Yahudi Dilleri	54
İbranice: 16. Yüzyılda Avrupa'da Bir Dil Efsanesi	56
Modern İbranice	58
5. Yunan Yayılmasına İlişkin Dil İzleri.....	68
Jeopolitik ve Teknolojik Bağlam	68
Büyük İskender ve Koini Grekçesi	72
Sözcük Türetmek İçin Bir Alet Çantası	77
6. Roma İmparatorluğu ve Latin Dilleri.....	82
Romen Dillerinin Ortaya Çıkışı	86
İtalya'daki Latince	88
İtalya Dışında Latince	95
İspanya'da Latince	97
Galya'da Latince.....	101
7. Arapçanın Yayılışı	107
Mağrip'in ve Levant'ın Araplaşması	108
"Çevre" Arapçaları: Kıbrıs ve Malta	115
İber Yarımadası'nda Arapça	120
8. Haçlı Seferleri ve Diller	123
Levant Bölgesinde Fransızca.....	127
Şövalyeler ve Diller.....	129
9. Lingua Franca Geçer Dili	135
Kristof Kolomb'la Farklı Bir Yöne Sapış.....	137
Lingua Franca'ya İlişkin Farklı Görüşler	141
Lingua Franca Neyin Sonucudur?	145

2. Kısım: Sözcüklerin Tarihi

10. Akdenizli Sözcükler.....	151
11. Zeytin, Yağ, Petrol.....	160

Yağ ve Zeytin	160
Petrol, Şarap, Bira	163
12. Levant Ölçekleri, Dragomanlar ve Tercümanlar	166
13. Coğrafyadaki Tarihe Dair.....	177
Yer Adlarının Söylemi.....	177
“Yeni Kent” veya “Kent Yeni” ve “İskenderiye”ler	177
Dalyanlar.....	180

3. Kısım: Tarihin Şimdiki Zamanı

14. Bir Akdeniz mi Yoksa Birden Fazla Akdeniz mi?	191
Odysseus’un Akdeniz’i	191
Dört Ayrı Akdeniz mi?	193
Adalardan ve Dillerden	196
Başka Bir Akdeniz	200
15. Akdeniz’de Dil Politikaları	202
Dil Planlaması ve Politika	202
Sömürgeleştirme, Mandacılık ve Araplaşma	203
Türk “Dil Devrimi”	206
Yunanistan’da <i>Katarevusa</i> ve <i>Demotiki</i> : Dilin Ölümleri.....	208
Azınlık Dilleri.....	211
16. Çeviri Akışı	219
Akdeniz’de Çeviri Jeopolitiği	219
Arapça Bilim ve Çeviri	219
Yerçekimi Modeli: Merkez ve Çevresi.....	222
Eşit Olmayan Çeviri Akışları.....	224
Çeviri ve Dil Sermayesi Birikimi.....	227
Günümüzde Akdeniz’de Çeviri.....	231
17. Sonuç Yerine.....	238
Akdeniz Dillerine Bir Ekodilbilim	238
Bir Dil Ekolojisi İçin Hangi Temeller?.....	239
Dilbilimsel Ekolojinin Birkaç İlkesi	242
Ekodilbilimsel Bozulmalar	244

Akdeniz Havzasının Akdenizleşmesi	246
Göçmenlere ve Dillere Dair	248
Ek	253
<i>Kaynakça</i>	259
<i>Dizin</i>	267

GÖRSEL LİSTESİ

Miletli Hekataios'un Haritası	13
Eratosthenes'in Haritası	14
İskenderiyeli Batlamyus'un Haritası	15
Hispalensis Piskoposu Sevilalı İsidorus'un Haritası	17
Arap Coğrafyacı İdrisi'nin Haritası	19
Çiviyazısının Evrimi	24
Ugarit Alfabeti	29
Fenike Alfabeti	30
Farklı Alfabelerin Karşılaştırılması	32
Fenikelilerin Yayılışı	38
Kudüs'ün Tarihi Kısmından Üç Sokak Tabelası Örneği	64
Mö 800'de Ege Denizi'ndeki Dil Grupları	70
Mö 6. Yüzyılda Yunan Yayılması	74
Ms 2. Yüzyılda Roma İmparatorluğu'nun Yayılışı	84
Mö 2. Yüzyılda İber Yarımadası'ndaki Dil Grupları	98
Arap Yayılışı (MS 7 ve 8. Yüzyıllar)	110
Odyseus'un Yaptığı Yolculuğun Aşamaları	192
Dört Akdeniz	194
Arapçadan Çevrilmiş Eser Sayısı ve Yüzdeleri	230
Akdeniz'in Üç Ana Bölgesi Arasında Çeviri Akışı	234

GİRİŞ

Ne devlet ne ulus olan, hukuki ya da ideolojik bir varlığa sahip olmayan Akdeniz'in, kendisine ulusal anlatı benzeri bir şey yazacak bir Michelet'e veya bir Lavissée¹ ihtiyacı yoktur. Marşsız, bayrak-sız, şıarsızdır ama üç kıtadan insanlar orada birbirine temas eder, sürtüşür, birbirini süzer, sıklıkla çatışır ve daha da sık birbirine karışır. Hukuki açıdan ne yurttaş ne mukimi vardır. *Akdenizli* sıfatı bir uyruğu değil, bir "eğilim kültürü" olarak adlandırabileceğim, bir noktada birleşen ve bazen de birbirinden uzaklaşan bir dizi özelliği tanımlar. Akdenizli pasaportu yoktur ama Akdenizli kokular, renkler, tatlar vardır. Ortak bir DNA yoktur ama sürekli bir yüzleşme ve paylaşım vardır. Hint-Avrupalılar kuzeyden, Türkler doğudan, Araplar güneyden gelmiştir. Christophe Picard, bundan "Bizans, Latin ve Müslüman dünyaları arasında daimi ilişkiler" veya "Latince, Yunanca ve Arapça üç sese sahip"² bir Akdeniz olarak söz eder. Su içmek için bu denizin kıyılarında mola vermiş sürüler misali, halkların ve

1. "Roman national" olarak bilinen, Fransa tarihini ve kuruluş mitini üreten tarih yazımının temellerini Michelet atmış, Lavisse geliştirmiştir. (ç.n.)

2. C. Picard, *La mer des califes*, Paris, Seuil, 2015, s. 12-13.

GİRİŞ

dillerinin yolu bir noktada kesişir; deniz, nihai ismine kavuşmadan önce farklı şekillerde adlandırılacaktır.

Kuzeyden ve doğudan gelen bu halklar ne zeytini ne bağı, dolayısıyla ne zeytinyağını ne şarabı biliyordu ancak hayvansal yağları kullanıyorlardı ve biralarını demlemek için tohum fermente ediyorlardı. Kültürleri gibi, yeme içme alışkanlıkları ve farklı olmakla birlikte çoğunlukla birbirine karışmış dilleri de buna tanıklık eder. Bu dillerin tamamında ya da tamamına yakınında yağ ve zeytin aynı köke sahiptir, zira Akdeniz'de yağ ancak ve ancak zeytinden olabilir. Mezeler Yunan olduğu kadar Türk, Lübnanlı olduğu kadar Mısırlıdır ve bunlara Lübnan aracı, Türk rakısı, Yunan uzosu; yani kısacası, anasonlu bir içki³ eşlik eder. Kuskus (Berberice kökenli bir sözcüktür) da *merguez* (Arapça bir sözcük) gibi denizi katedip Fransızların her masasında kendine yer bulmuştur. Yunancada Marsilyaca, Barselonacada Arapça, İskenderiyecede Fransızca, Tunusçada Sicilyaca ve hemen her köşede biraz Türkçe vardır. Konstantinopolis Akdenizliden çok “doğuludur” ama merkezini oluşturduğu Osmanlı İmparatorluğu üç kıtaya çevrili olan ve kendisi de başka, sanal ve sıvı bir kıta oluşturmuş bu denizi sürekli şekillendirmiştir.

Bu sıvı kitadan söz etmek için Latince *mare nostrum*, “bizim deniz” denmiştir, ben de bu kitabın konusunu belirlerken *linguae nostrae* “dillerimiz” demek isterim: Konumuz, Akdeniz’in dilbilimsel tarihi. Günümüzde konuşulan diller, bundan üç bin yıl önce konuşulan diller değil. Bu durumların birinden diğerine geçiş nasıl oldu? Ne pahasına oldu? Hangi kayıplar, kaynaşmalar, doğumlar yaşandı? Günümüzde bu kıyılarda Arap, Yunan, İbrani ve Latin alfabeleri olmak üzere dört grafik sistem mevcut; altı bin yıl önce bunların hiçbiri yoktu; bu iki tarih arasındaysa onlarca gelip geçti. Bu ortaya çıkışlar nasıl yaşandı? Ardından bu durulma nasıl gerçekleşti?

Roland Barthes, *Système de la mode* [*Moda Sistemi*] eserinin girişinde şöyle yazıyordu: “Yöntem, ilk sözcüklerden itibaren devreye girer; bu kitap da bir yöntem kitabıdır; dolayısıyla kendi ayakları üzerinde durmaya mahkûmdur.”⁴ Barthes’in kitabının aksine, Akdeniz’in dilbilimsel tarihini ortaya koyma niyetinde olan bu kitap

3. Gerçi her iken kendi içkisinin komşunun içkisinden daha güzel olduğuna inanır.
4. “*Une méthode s'engage dès les premiers mots; or ce livre est un livre de méthode; il est donc condamné à se présenter tout seul.*” R. Barthes, *Système de la mode*, Paris, Seuil, 1967, s. 7.

GİRİŞ

bir yöntem kitabı değildir ama bir yöntemin açıklamasıdır, toplumsal yaşamın içindeki diller üzerine bir bakış açısı sunar ve çoğu zaman bu bakış açısı, betimlenen nesneyi belirler ve onu dönüştürür. Hasılı en başından bazı temel bilgileri ve kavramları ortaya koymak istiyorum. Bu kitap, güncel dil durumunun geldiği yünden, onu hazırlayan, şekillendiren ve açıklayan her şeyi anlatmanın nasıl mümkün olabileceğini sorgulayacaktır. Tarihsel olarak bu kapalı denizin, dış etkenlere karşı duyarlılığı azdır. Ne Cebelitarık ne de Boğaz belirleyici erişim yolları olmuştur; Adriyatik kıyısındaki kültürlerse, dikkate değer Venedik istinası dışında, Akdeniz'in tarihinde rol oynamamıştır. Sonuçta bu açıdan bakıldığında, dışarıya kapalı bir bölgede karşı karşıya gelen halklarla, kültürlerle ve dillerle sınırlı bir havzayla karşı karşıyayızdır. Ve Akdeniz'i *ekodilbilimsel bir niş* saymak çekici bir düşüncedir.

Ekodilbilimsel bir niş deyimini, basit bir eğretilmeden ibaret olduğunun sanılmaması için bazı açıklamalar gerektirir. Charles Darwin, aslında epey basit bir düşünceyi kabul ettirmekte çok zorlanmıştı: Yaratımından bu yana değişmeyen bir doğada değil, sürekli değişen bir dünyada yaşarız; bu değişim dünyayı dolduran türleri dahi etkiler. Bu değişebilirlik, dillerin sürekli dönüştüğünü bilen dilbilimci için su götürmez bir gerçektir. Ayrıca dillerle yakından veya uzaktan ilgilenen herkes bu durumun farkına kolaylıkla varır: Bir konuşan, yaşamı süresince, konuştuğu dilin değiştiğini, başka deyimlerin yerini alan ya da onlarla birlikte dile dahil olan yeni kalıpların, yeni deyimlerin doğduğunu görebilir.

Darwinden bu yana ekoloji, bilim içinde var olmuştur, bu bilimde gezegen sistemi, yani biyosfer ayrımı yapılır, biyosfer de biyotop (Yunanca "yaşam yeri") adı verilen farklı ekosistemlerden oluşur, bu ekosistemler iklimlerine, toprak verilerine, hidrografilerine vb. göre nitelenir; yani biyotoplar türlerin bir arada var olduğu bir alandır, bu türlere biyosönoz adı verilir (hayvan ve bitki türü grupları), bu türlerin her biri bir *nişte* yaşar, nişi onlara ait "habitat" olarak tanımlayabiliriz, bu habitatı rekabet içinde oldukları başka türlerle paylaşabilirler. Biyotoptaki değişimler de biyosönozda değişimler yaşanmasına neden olabilir.

Salikoko Mufwene, dilleri (doğan, yaşayan ve ölen) birer organizma gibi gören geleneğin, tarihsel dilbilimin, değişimin sadece içsel değil, temastan, rekabetten ve seleksiyondan da kaynaklanan

GİRİŞ

gerçek nedenlerini görmesine engel olduğunun ve dili bir tür⁵ olarak görmenin daha etkili olacağını altını çizer. Pascal Picq de benzer bir yol izlemiştir:

Her durumda bu diller başka dillerle, onların dilbilgisiyle, ortak yaşam ve evrimle inşa olur. Türlerin başka türlerden geldiği gibi diller de çeşitlemeler, terkler, buluşlar ve farklı parçaların farklı şekilde bir araya gelmesiyle başka dillerden doğar.⁶

Onlar gibi ben de dilleri, (küçük bir adadan gezegenin tamamına) değişen büyüklükte bir alanda “yaşayan” (etimolojik olarak ekoloji sözcüğü, doğal yaşam alanı bilimidir), bu alanda ilişkiler sürdüren ve çatışan türler olarak görüyorum. Aynı şekilde *ekolojik bir nişin* bir biyotopdan ve türlerden oluşması gibi *ekodilbilimsel bir niş* de *sosyal bir topluluktan* ve *dillerden* oluşur. Ve aynı şekilde, bir türün kendi aralarında çoğalabilen, soyunu sürdürebilen üyelere sahip bir popülasyondan oluşması gibi, bir dil de onu işgal ettikleri alanda bir nesilden diğerine aktaran ya da aktarmayan konuşanlarının eyleminde cisimleşir. Tıpkı Akdeniz denen çokdilli alanda olduğu gibi.

Elbette bu durum, dillere farklı bir bakış açısıyla yaklaşmamızı gerektirir. Elektrik, avantajlarıyla kandilin yerini almıştır, ancak elektriğin kandili ya da mumu iyileştirmeye çalışırken icat edilmediğini de biliriz. Aynı şekilde, yaklaşımlar mükemmelleştirilse ya da karmaşıklaştırılsa dahi, dilleri sadece içsel bir bakış açısıyla betimlemeye çalışmak, dilbilimin kendini yenilemesine, paradigma değişikliği yapmasına olanak vermez: Görevinin, *dili* kendi içinde ve kendisi için betimlemek olduğu görüşündeki bir dilbilim olarak aynı alanla sınırlı kalır.

Toplumdilbilim, kararlı bir şekilde içekapanık bu dilbilim yaklaşımının açıkça dışına çıkma denemesi olmuştur; dil toplumsal bir olguysa onu inceleyecek bilim de ancak sosyal olabilir düşüncesinden hareketle dilbilimi yeniden canlandırmaya çalışmıştır. Dil olaylarına ekolojik yaklaşımsa, basit bir eğretileme olarak kalmaması kaydıyla, aynı soruna meydan okumak için farklı ve tamamlayıcı bir yöntem olabilir. *Dillerin ekolojisi, dilbilimsel ekoloji, ekodilbilim* deyimlerine günümüzde sık sık rastlıyoruz, hatta neredeyse sıradanlaşmış durumdadır. Ancak geçmişe baktığımızda, gönderme yaptığı yaklaşımın çok

5. S. Mufwene, *The Ecology of Language Evolution*, Cambridge, Cambridge University Press, 2001.

6. P. Picq, *De Darwin à Lévi-Strauss, l'homme et la diversité en danger*, Paris, Odile Jacob, 2013, s. 187–188.

DİZİN

A

- Abbasi(ler) 35, 107, 109, 220, 221.
Abraham ibn Daud 221.
Âdem (Peygamber) 57, 58.
Adil, I. (Hükümdar) 126.
Adriyatik (Denizi) 3, 6, 37, 254.
Aeneas 83.
Afganistan 179.
Afonso, Fernando 131.
Afrika 15, 18, 33, 37, 39, 40, 44, 45, 68, 71,
95, 108, 109, 111, 112, 115, 141, 142, 146,
156, 157, 200, 218, 241, 244–246.
Afrikaca 44.
Afrikalı 54, 75, 83, 111, 246, 249.
Ağlebiler 111.
Ahameniş İmparatorluğu 72.
Aiol 69.
Aiolia Adası 191.
Akadca 26, 33, 49, 50, 114, 154, 155, 164.
Akad(lar) 25–27, 52, 154, 158, 161, 164.
Akharnialılar 73.
Akhenaton 49.
Akitanya 124.
Akra 123.
Albanesi 89; *Ayrıca bkz.* Arnavutluk.
Albi 104.
Alevi(ler) 206.
Alexakis, Vassilis 78.
Alexandrie 76, 177, 260; *Ayrıca
bkz.* İskenderiye.
Almadraba 185.
Almadrava 185.
Almanca 16, 20, 54, 59, 65, 67, 77, 87, 89,
96, 125, 136, 153, 154, 157, 158, 163–165,
168, 169, 177, 178, 210, 213, 215, 217, 224,
225, 236, 243, 249.
Alman(lar) 58, 59, 77, 124, 132, 133, 198.
Almanya 130, 136, 165, 249.
Alpler 102.
Alsasça 105, 198, 218.
Amarna mektupları 49.
Amazighe 41, 163, 195, 204, 211–213, 217,
218, 249–251, 254.
Amenhotep 49.
Amerika Birleşik Devletleri 55, 165.
Amerikan 22, 55, 79, 224, 226.
Amharca 213.
Anadolu 16, 36, 73, 115, 155, 162, 178, 195.

DİZİN

- Antakya Prenslığı 123.
Antalya 76.
Aosta Vadisi 215.
Apenin Dağları 37.
Apollonios (Pergeli) 220.
Apuleius 42-45.
Arabistan 108, 156.
Aragon 97-99, 130, 132, 200.
Aramice 30, 31, 33, 39, 40, 44, 48-55, 76,
77, 114, 117, 164, 169, 173-175, 211.
Arami(ler) 31-33, 54.
Arapça 1, 2, 7, 11, 16, 19, 20, 28, 30, 31, 33,
41, 42, 45-50, 54-56, 64-67, 79-81, 88,
89, 97-100, 105, 107-109, 111-123, 125,
127, 128, 133, 138-146, 151-155, 157-159,
161, 162, 164, 166-169, 172-175, 178, 179,
181-187, 195, 197, 199, 202, 204-207,
209-213, 217-226, 228-233, 235, 236,
238, 241, 243, 245, 249-251, 254-258.
Arap(lar) 1, 2, 5, 15-17, 19, 31-34, 37, 41, 42,
45-48, 60, 66, 67, 75, 85, 86, 95, 97, 99,
106-123, 125-127, 129, 136, 137, 141, 145,
153, 155, 156, 158, 159, 166, 167, 169, 177,
183, 187, 193, 195, 199-203, 205-207,
211, 212, 219-221, 223, 229, 231, 235, 247,
249, 250, 254; Yarımadası 15, 31, 107,
109, 156, 158, 247.
Aristo 220.
Aristofanes 73, 75.
Arjantin 161.
Arnavutça 6, 197, 215.
Arnavut(lar) 89, 170, 197, 213, 215.
Arnavutluk 71.
Arno Nehri 91.
Arşimet 220.
Ascoli, Graiado 91.
Aslanov, Cyril 127, 133, 139, 175.
Aspendos 76.
Asur(lular) 40, 116.
Asya 18, 30, 37, 68, 115, 126, 153, 156, 167, 195.
Aşdot 52.
Aşkenaz(lar) 61, 63.
Atatürk, Mustafa Kemal 154, 207.
Atina 68, 71-73, 75, 76, 78, 172, 208, 209.
Atlantik (Okyanusu) 254.
Atlas Okyanusu 6, 13, 97, 98, 146, 180.
Attika 69, 73, 75, 76.
Augustinus (Aziz) 44.
Auroux, Sylvain 186.
Auvergnat-Limousin dili 104.
Aviv, Nurit 65.
Avrupa 6, 15, 18, 30, 37, 54-60, 69, 77, 81,
82, 89, 95, 117, 123, 126, 127, 131, 133, 136,
139, 152, 153, 156, 158, 163, 165, 167, 170,
174, 195, 197, 200, 205, 207, 211, 214-217,
221, 226, 235, 236, 239, 245, 248, 249,
251; Avrupalı 1, 35, 59, 136, 156, 163, 164,
203, 204, 214, 248; Birliği 200, 214,
249; Konseyi 211; Şartı 211, 216, 217.
Avusturya 125, 171, 200.
Azerbaycan 207.
Azerice 155.
Azeri(ler) 213.
Aziz Thomas Tarikatı 129.
- ### B
- Baal (Tanrı) 12.
Bâb-ı Âli 174.
Babil 6, 51, 52, 56-58, 72, 222, 223.
Bağdat 35, 55, 56, 107, 114, 219-222.
Bahr al-Rûm 17, 20.
Baktriya 15, 156, 157.
Balear Adaları 37, 83, 99, 171, 195-197, 200.
Balkan(lar) 6, 37, 207.
Bambara dili 211.
Bannour, Abderazak 139.
Bantuca 54, 163.
Barbaros Hayreddin 170, 171.
Barbarossa, Friedrich, I. 124.
Barselona 99, 100, 214.
Barselonaca 2.
Barthes, Roland 2.
Baskça 97, 98, 100, 105, 120, 121, 198, 251.
Batı Şeria 66, 67.
Batlamyus Hanedanı 76.
Batlamyus, Klaudyos 15, 220, 221.
Baumgarten, Jean 55, 56.
Bazin, Louis 207.
Beauvais, Vincent de 53.
Becanus, Johannes Goropius 57.
Bedevi(ler) 107, 109, 111, 156.
Belarus 60.
Belçika 75, 90, 124.
Ben-Yehuda 60-63.
Beolco, Angelo 89.
Bérard, Victor 191.
Berberice 2, 7, 16, 33, 40, 41, 44-48,
109, 112, 114, 144, 145, 202, 204, 223,
238, 245, 249, 251.
Berberi(ler) 39, 41, 111, 112, 121, 212, 251.

DİZİN

Bergamaca 89.
Beucher, Jean-Paul 183.
Beytullahim 156.
Biblos 36, 39, 69, 139.
Birleşmiş Milletler 200.
Bizans İmparatorluğu 1, 35, 77, 107, 108, 114, 116, 117, 173, 199, 200.
Blanc, Haim 114, 260.
Bloch, O. 163.
Bolonya 167.
Bolonyaca 90.
Bonaparte, Napolyon 58, 129, 132, 133, 168.
Bon Burnu 41, 193.
Bonin Adaları 197.
Bordeaux 57, 129, 262.
Borg, Alexander 115, 117.
Bottéro, Jean 25.
Bouillon, Godfroy de 124.
Boukous, Ahmed 204.
Bozcaada 185.
Braudel, Fernand 6, 145–147, 151, 152, 155, 156, 159, 199.
Bretonya 111, 199.
Brincat, Joseph 118.
Brixhe, Claude 11, 72, 73, 75, 76.
Brunot, Ferdinand 102, 103, 125–127.
Budé, Guillaume 170.
Bulgarca 225, 226.
Bulgar(lar) 60.
Burban Hanedanı 99.
Buttafaco, Matteo 196.
Büyük Britanya 5, 63, 64, 83, 85, 117, 118, 199, 205, 224, 249.
Büyük İskender 39, 72, 76, 107, 116, 179.

C

Casanova, Pascale 227.
Cassin, Barbara 78.
Cassuto, Philippe 11, 53, 67, 164, 183.
Cebelitarık (Boğazi) 3, 37, 39, 121, 180, 193, 195, 200, 236, 254, 256.
Ceneviz 137, 140, 170, 171.
Cenevizce 125.
Cenevizli(ler) 147, 200.
Cenova 126, 137.
Cerquiglini, Bernard 104.
Cezayir 39–42, 44, 108, 111, 141, 143, 146, 147, 161, 170, 171, 180, 181, 185, 196, 203, 204, 212, 217, 223, 232, 233, 245, 249, 250, 254.

Cezayirce 114.
Cezayirli(ler) 46, 249, 251.
Charcene Krallığı 179.
Charles, X. (Fransa Kralı) 168.
Chaudenson, Robert 197.
Cicero 169.
Claudius Maximus (Prokonsül) 42.
Clemens, V. (Papa) 166.
Clermont Konsili 123.
Cooper, Robert 64.
Corominas, Joan 173, 181.
Courtois, Christian 44.
Curthose, Robert 124.

Ç

Çadık (diller) 39.
Çekçe 224–226.
Çin 14, 21, 165.
Çince 16, 20, 105, 164, 169, 223–226.

D

D'Agistono, Mari 93, 94.
Dakhliya, Jocelyne 139, 144.
Danca 224.
Dante 90, 92, 99, 100, 103.
Darwin, Charles 3, 4, 238–241, 243.
Delos Birliği 71.
Demotiki (dili) 208–210.
Demoule, Jean-Paul 251.
Deprez, C. 105, 198, 218.
Dicle (Nehri) 22, 36.
Diderot 57.
Dil Devrimi 203, 206, 207.
Diocletianus (İmparator) 85.
Djebbar, Ahmed 219–222, 262.
Dominiken (Rahipler) 166.
Doss, Madiha 173, 175.
Druidler 58.
Ducrot, O. 22, 262.

E

Eco, Umberto 135, 136, 139.
Edessa Kontluğu 123.
Efes 71.
Eflatun 169; *Ayrıca bkz.* Platon.
Egadi Adaları 185.
Ege (Denizi) 36, 37, 69–71, 163, 193, 247.
Eğriboz 69.
Ehlikitap 210.
Ekvador 223.

DİZİN

- Elamca 27.
Elam(lılar) 167.
Elimam, Abdou 46, 47, 108.
Emanuele, Vittorio 92.
Emevi(ler) 35, 107, 109, 121.
Endonezya 33.
Endonezyaca 155.
Endülüs 35, 122, 153, 185.
Engizisyon 142, 166.
Enric Prat de la Riba 100.
Ensarlar 109.
Eratosthenes 14, 15.
Eriha 12.
Ermenice 213.
Ermeni(ler) 89, 213.
Ermenistan 107.
Eski Antlaşma 12, 13, 16, 36, 39, 49, 52, 59, 77.
Esperanto 6, 146.
Etiyopya 165, 213.
Etrüskçe 57, 82, 88.
Etrüsk(ler) 30, 32, 71, 82, 200.
Eugenius, III. (Papa) 131.
- F**
- Faidherbe, Louis 145.
Faliskan (dili) 82, 88.
Fanaryotlar 174.
Farsça 27, 33, 46, 52, 153, 168, 206, 207.
Fas 40, 41, 60, 65, 111, 114, 157, 161, 163, 196,
204, 206, 212, 217, 232, 233, 250, 251, 254.
Fasça 114.
Fatimiler 35.
Febvre, Lucien 151.
Felemenkçe 48, 105, 165, 169, 224, 225.
Fenike 7, 11–13, 20, 30–33, 39–42, 45,
47–50, 68, 72, 81, 86, 114, 115, 117, 119,
154, 157, 177, 183–186, 245.
Fenikece 5, 39, 40, 48, 184.
Fenikeliler v, 29, 33, 35–39, 41, 42, 44, 45,
68, 71, 95, 97, 117, 119, 139, 157, 178, 181,
183, 193, 195, 199, 201, 247.
Ferguson, Charles 113, 116, 208.
Fernandez, Mauro 208.
Fes 111, 112.
Firat Nehri 12, 22, 36, 50, 85.
Fichet, Johann Gottlieb 58.
Filhon, A. 105, 198, 218.
Filip, II. (Makedonya Kralı) 71.
Filistin 13, 15, 37, 63, 64, 67, 69, 70, 114, 123,
126, 160, 174, 178, 200, 205, 232, 233, 254.
Filistinli 16, 36, 66, 67.
Flaubert, Gustave 156, 172.
Floransa 57, 90, 91.
Fo, Dario 89.
Fokaia 71, 178, 181.
François, I. (Kral) 57, 170–172.
Frank-Comtois (dili) 104.
Franko-Provans (dili) 215.
Fransa 1, 34, 45, 48, 57, 78, 87, 90, 98,
101, 103–105, 111, 124, 125, 129–131,
133, 134, 146, 161, 164, 166, 167, 169–171,
174, 175, 178, 179, 185, 195, 196, 198,
200, 203–206, 211, 213, 214, 216–218,
231–233, 235, 236, 245, 248–251.
Fransız 2, 58–60, 75, 78, 91, 99, 102,
104, 117, 125, 127, 130, 132, 133, 136, 145,
162, 163, 167, 168, 172, 173, 184, 197, 199,
200, 203, 205, 206, 216, 223, 236, 241,
245; Devrimi 58.
Fransızca 2, 7, 12, 16, 20, 33, 34, 54,
57–60, 62, 65, 67, 75, 77–81, 83, 87,
91, 98, 100, 103–106, 111, 114, 118, 121,
125, 127–129, 131–133, 136, 138, 140,
141, 144–146, 151–158, 161, 162, 164, 171,
173–175, 177, 178, 180–184, 187, 202,
204–206, 208, 213, 215–218, 223–226,
231–233, 235, 236, 238, 241, 245–247,
249, 250, 254–258.
Frenkçe 136, 139, 140.
Frenk(ler) 102, 126, 129, 140, 141,
200; Krallığı 57, 123, 125–127, 129,
139–142, 144, 178.
Frikya 167.
Frioul (dili) 215.
- G**
- Gaffiot, F. 16, 83, 172.
Galen (Doktor) 220, 221.
Galhard, Auger 104.
Galiçyaca 98, 222.
Galikan Kilisesi 167.
Galile (lehçesi) 117.
Galvan, Francisco 142.
Galyaca 57, 58, 102.
Galya(lılar) 45, 47, 57, 71, 83, 85, 86, 96,
101, 102, 105, 186, 246.
Garonne Nehri 102.
Gaskonca 103, 104, 121.
Gazzâlî 221.
Gazze (Şeridi) 36, 66, 67.

DİZİN

- Gemara 50.
Germence 102, 105.
Germen(ler) 57, 59, 65, 101, 102, 105, 124, 125, 165, 178, 215.
Gil, Juan 137, 138, 140, 261.
Girit 28, 36, 37, 39, 40, 68, 85, 195–197, 199.
Giritçe 197.
Gobi Çölü 156.
Goldoni, Carlo 89–91, 136.
Gotlar 86.
Gouri, Haïm 66.
Govrin, Michal 65.
Granada 97.
Greenwald, Roy 65.
Grek 80.
Grekçe 68, 69, 72, 75–77, 79–82, 85, 88, 95, 102, 123.
Guiraud, Pierre 79, 152.
Gundisalvo, Domingo 221.
Gurevitch, Zali 66.
Gürcü(ler) 61.
- H**
- Habsburg Hanedanı 57, 99.
Haçlılar 35, 103, 123–129, 134, 137, 140.
Haçlı Seferleri 99, 104, 123–126, 129, 131, 133, 134, 137, 166, 172, 245.
Hadas-Lebel, Mireille 62.
Haddad, Gérard 63.
Haëdo, Diego de 141.
Halakha 50.
Haliç 174.
Halm, Heinz 122.
Hamas 67.
Hami (ırkı) 39, 44.
Hamsin Yortusu 167.
Hannibal 83.
Hannon (Komutan) 39.
Harun Reşit 220.
Hasaniye 114.
Haskala hareketi 59, 60.
Hattuşaş 36.
Haugen, Einar 5, 66, 143, 263.
Hauhenstaufen Hanedanı 124.
Havva 57.
Heilbron, Johan 224–226, 228, 263.
Hekataios (Miletli) 13–15.
Helen 178, 209.
Henri, IV. (Kral) 152.
Héran, F. 105, 198, 218.
- Herkül Sütunları 13, 39, 193.
Hero, İskenderiyeli 220.
Herrenschmidt, Clarisse 22, 26, 28.
Herzl, Theodor 61, 63.
Hıristiyan 56, 97, 98, 109, 114, 119, 123, 125, 129, 131, 139, 141, 145–147, 152, 166, 170, 171, 199, 211, 221.
Hıristiyan(lık) 63, 119, 167.
Hırvat 215.
Hırvatça 6, 78.
Hırvatistan 161, 178.
Hızır Reis *bkz.* Barbaros Hayreddin.
Hicaz 109.
Hieronymus (Aziz) 210.
Hilâl (Kabilesi) 112.
Himyerî 118, 119.
Hindistan 206.
Hint 1, 14, 48, 54, 69, 77, 81, 82, 137, 156, 163, 165, 174, 179, 195, 206, 220, 239, 248, 251; Adaları 48, 137; -Avrupa 1, 54, 69, 77, 81, 82, 156, 163, 165, 174, 195, 239, 248, 251; Doğu Adaları 48; Okyanusu 179.
Hintçe 223, 224.
Hipokrat 220, 221.
Hispalense, Juan 221.
Hispania 42, 85, 97.
Hititçe 27.
Hitit İmparatorluğu 36.
Hofer, Johannes 78.
Hollanda 48, 132, 171, 249.
Homeros 191.
Honorius, Flavius (İmparator) 85.
Horasan Cündü 109, 111.
Hospitalier Şövalyeleri 129.
Hunlar 86.
- I**
- Irak 114, 205, 248.
Irakça 46.
- İ**
- İbelinli Balian 126.
İberce 97, 99, 102, 120.
İber (Yarımadası) 40, 42, 83, 96–99, 108, 120, 132, 134, 182.
İbni Sina 221.
İbrani 2, 32, 33, 50, 52, 55, 61, 62, 64, 169, 174, 214.
İbranice 11–13, 15, 16, 20, 28, 30, 33, 39, 40, 44, 49–67, 77, 105, 117, 136, 146, 151,

DİZİN

- 154, 157, 158, 162, 164, 167, 169, 170, 173, 175, 183, 195, 203, 209, 210, 213, 214, 221, 225, 231-233, 235, 236, 241, 254-257.
- İkinci Dünya Savaşı 118, 200.
- İncil 50-53, 160, 169, 173, 174, 183, 208-210, 251.
- İndus Vadisi 15, 72, 76, 107, 179.
- İnebahtı Deniz Muharebesi 147, 199.
- İngiliz 133, 205.
- İngilizce 16, 20, 33, 55, 58, 64, 67, 79, 80, 105, 114, 116-118, 124, 136, 143, 146, 153, 154, 157, 158, 163-165, 168, 169, 173, 176-178, 197, 205, 206, 208, 210, 213, 217, 223-228, 231, 236, 238, 241, 243, 245, 249, 254-258.
- İngiltere 15, 55, 124, 130, 171.
- İpek Yolu 219.
- İran 107-109, 179.
- İrlanda 5, 15.
- İsa (Peygamber) 18, 117.
- İskandinav 158.
- İskenderiye 15, 52, 72, 76, 77, 81, 85, 114, 156, 160, 171, 175, 177-179, 205, 210.
- İskenderiyece 2.
- İskenderun 179.
- İskit(ler) 73, 75, 179, 180.
- İskoçya 214.
- İslam 18, 46, 109, 119, 120, 142, 175, 212, 249.
- İspanya 15, 34, 37, 40, 42, 48, 63, 68, 71, 85, 95, 97, 99, 100, 107, 121, 122, 128, 130-132, 134, 141, 146, 153, 161, 164, 170, 175, 185, 195, 196, 200, 203, 213, 214, 221, 222, 231-233, 235, 247-250; Cumhuriyeti 100; Veraset Savaşı 99; Yarımadası 153; Ayrıca bkz. Hispania.
- İspanyol 69, 78, 99, 146, 147, 173, 197, 200, 214, 221.
- İspanyolca 7, 16, 20, 33, 34, 48, 54, 58, 69, 79, 81, 87, 89, 90, 97-99, 106, 115, 121, 122, 131, 133, 136-138, 141, 142, 144, 151-155, 157, 158, 162, 164, 165, 168, 169, 173, 181, 183, 184, 187, 197, 202, 214, 221-226, 231-233, 235, 236, 238, 241, 243, 249, 250, 254-257.
- İsrail(liler) 30, 51, 56, 59-61, 63, 64, 66, 67, 105, 133, 146, 196, 203, 213, 214, 231-233, 235, 236, 248, 254.
- İsveççe 210, 224-226.
- İsviçre 78, 136, 217.
- İtalya 15, 34, 48, 71, 82, 88, 89, 91-93, 95, 97, 125, 126, 128, 130, 131, 134, 141, 161, 164, 172, 175, 178, 179, 191, 195, 196, 198, 200, 213-216, 218, 231-233, 235, 249.
- İtalyan 78, 83, 89-92, 94, 95, 124, 125, 128, 133, 152, 170, 197, 198, 200, 215-217.
- İtalyanca 7, 16, 20, 34, 79, 81, 87, 90-95, 106, 114, 116, 118, 120, 125, 131-133, 136, 138-144, 151-155, 157, 158, 162, 164, 168, 169, 171, 173, 174, 181-185, 187, 197, 198, 202, 205, 215, 217, 224, 225, 231-233, 235, 236, 249, 250, 254-257.
- İthaka 191, 193, 200.
- İyon(ya) 68-70, 73, 76.
- İzmir 136, 171, 172.
- İznic 178.

J

- Jaïdi, Houcine 43, 263.
- Japonca 16, 20, 48, 169, 224, 225.
- Jüpiter (Tanrı) 53.

K

- Kabil 179, 204.
- Kabilya 212, 250.
- Kabilyalılar 251.
- Kadeş Savaşı 36.
- Kadisiye Muharebesi 107.
- Kalabriyaca 88.
- Kalyпсо 193.
- Kanada 217, 241.
- Kandahar 179.
- Kapadokya 167.
- Kapitülasyonlar 171.
- Karadeniz 6, 16, 135, 179, 180, 254.
- Karamanlis, Konstantin 209.
- Karl, V. (Şarlken) 57, 171.
- Karolenj İmparatorluğu 99.
- Kartaca 5, 37, 39-42, 44-46, 48, 71, 83, 121, 245.
- Kartacalı 35, 39, 97, 119, 139, 199, 200.
- Kastelyan 99.
- Kastilya 97-100, 130, 132, 137.
- Kastilyaca 120, 214.
- Katalan 98-100, 166, 170, 214, 215.
- Katalanca 34, 98-100, 103-106, 121, 140, 151, 158, 184, 197, 198, 211, 214-217, 225, 226, 231-233, 235, 245, 254-257.
- Katalonya 85, 97, 99, 104, 105, 128, 130, 132, 185, 214, 215.

DİZİN

- Katarevusa (dili) 208–210.
 Katharlar 125.
 Katolik 60, 119, 126, 205, 210; Kilisesi 210.
 Kaunos 185.
 Kavimler Göçü 96, 105.
 Kaysiler 109.
 Keçuva (dili) 223.
 Keldanice 167, 169.
 Keldani(ler) 169.
 Kelt 47, 57, 58, 97, 120, 165.
 Keltçe 58.
 Kenan (Ülkesi) 39, 49, 50, 54, 119.
 Kıbrıs 15, 36, 37, 39, 40, 56, 68, 71, 108,
 115–117, 120, 122, 127, 129, 131, 132, 171,
 195–200, 232, 233, 245, 254.
 Kıpti 39, 40, 112, 211.
 Kıptice 46, 114, 211.
 Kızıldeniz 13, 15, 36, 39, 50.
 Kiklad Adaları 69.
 Kirke 191, 193.
 Kleopatra, VII. 77.
 Klinckenberg, Jean-Marie 40, 86,
 96, 99, 103, 104.
 Knidoslular 76.
 Koini 20, 72, 76, 77, 208.
 Kolomb, Kristof 137, 138, 140.
 Konrad, III. 124.
 Konstantiniye 172.
 Konstantinopolis 2, 85, 86, 124, 125, 177, 220.
 Kordoba Emirliği 97.
 Korece 225, 226.
 Korfu 193.
 Korint 31.
 Kormatiki 116.
 Korsika 15, 37, 83, 90, 95, 185,
 196–200, 215–217.
 Korsikaca 34, 100, 104–106, 151, 198,
 211, 216, 217, 236.
 Kratylos 75.
 Kreol (dilleri) 105, 196, 247.
 Kudüs 18, 50, 51, 53, 60–64, 116, 117, 123,
 125–129, 136, 172, 173.
 Kumran 50, 173.
 Kuran 113, 160, 199, 204, 207, 254.
 Kureyş(i)ler 109.
 Kuşitik (diller) 39.
 Kutsal Ruh 167.
 Kutsal Sinod 208, 209.
 Kutscher, E. Yechezkel 64, 154, 263.
 Küba 196.
 Küçük Asya 68, 195.
 Kürtçe 114, 213, 254.
 Kürt(ler) 213.
- L**
- Labov, William 186.
 Ladin (dili) 54, 55, 215.
 Ladin *bkz.* Ladin
 Lafi, Nora 142, 143.
 Lafont, Robert 37.
 Lakanal kararname 167.
 Lamark, Jean-Baptiste 176.
 Lampedusa Adası 200.
 Landegok 104.
 Langedokça 100, 103, 104, 121.
 Lanly, André 141, 246.
 Laor, Yitzak 65.
 Larcher, Pierre 11, 47, 109, 113,
 155, 172, 174, 185.
 Larnaka 116.
 Latince 1, 2, 5, 11, 16, 17, 19, 20, 23, 25,
 30, 41–48, 57, 58, 72, 76, 79–83, 85–91,
 95–99, 101, 102, 105, 106, 109, 115, 118,
 124, 125, 127, 130, 131, 133, 136, 137, 153,
 154, 156–159, 161–164, 166, 168–172, 176,
 180, 182, 186, 187, 193, 202, 210, 211, 221,
 225, 228, 238, 245, 246, 250, 253.
 Latin(ler) 125, 137.
 Latium 82, 92, 247.
 Lavis, Ernest 1.
 Lazkiye 12.
 Lechevel, Nadège 242.
 Leclerc, Jacques 198, 213, 249.
 Lefkoşa 116.
 Lehçe 67, 100, 113, 169, 224–226.
 Leningrad 177.
 Lenin, V.I. 177.
 Leon, V. (İmparator) 220.
 Leptis Magna 43.
 Levant 29, 36, 108, 114, 115, 117, 122, 127,
 128, 131, 133, 137, 139, 140, 145, 147, 166,
 168, 171, 175, 193, 200, 219.
 Levanten 128, 175.
 Levi (Kabilesi) 53.
 Libya 34, 37, 39, 40, 46, 114, 161, 167, 179,
 196, 200, 213, 232, 233, 248, 254.
 Libyaca 44, 45.
 Ligurya 92, 93.
 Liguryaca 88, 102.
 Limasol 116, 129.

DİZİN

- Linear (A-B) 28, 68.
Litvanya 5.
Livorno 141.
Lizbon 137.
Llach, Lluís 100.
Llull, Raymond 99, 166, 167.
Lodge, Anthony 102, 106.
Lombardiya 89, 92, 93, 152, 200.
Lombardiyaca 91.
Londra 108, 262.
Lotosiyenler 191.
Louis, IX. (Fransa Kralı) 125, 126.
Louis, VII. (Fransa Kralı) 124.
Lozan Antlaşması 171, 213.
Luka (Aziz) 167.
Luntz, Abraham Moshe 61.
Luther, Martin 171, 210.
Lübnan 2, 12, 30, 34, 37, 46, 47, 114–116, 133, 158, 161, 195, 196, 205, 206, 224, 232, 233, 245, 247, 250, 254.
Lübnanca 46, 256.
Lüzinyan Hanedanı 116.
Lüzinyanlı Guy (Kudüs Kralı) 116.
Lyell, C. (Sir) 241.
- M**
- Macarca 67, 213, 225, 251.
Madrage 185.
Madrid 121, 137, 181, 208.
Mağrip 34, 37, 45–47, 85, 108, 111–115, 118, 120, 122, 144, 171, 200, 203–206, 211–213, 223, 235, 245–248.
Mağripçe 46, 47.
Mailla, Joseph 35, 36.
Makedonya 68, 71, 76, 179.
Malayca 168, 223, 224.
Malta 37, 39, 48, 103, 115, 117–120, 122, 129, 130, 132–134, 193, 196, 197, 199, 200, 232, 233, 236, 245, 254, 256; Şövalyeleri 103, 129, 130, 132; Tarikatı 130.
Maltaca 115–118, 120, 132, 151, 202, 231–233, 235, 254–257.
Mansûr 220.
Manzoni, Alessandro 91.
Marakeş 111.
Marchesini, Simona 82.
Marçais, William 47, 108, 109, 111, 112.
Marsilya 71, 75, 128, 142, 144, 175, 178, 185.
Marsilyaca 2.
Maruni(ler) 56, 116, 120, 197, 199.
Matalon, Ronit 65.
Matta 209.
Matvejevitch, Predrag 18, 152, 160.
Mauny, Raymond 245, 246.
Mauro, Tullio de 89, 91–93, 215.
Maya glifleri 21.
Medineliler 109.
Med(ler) 71, 73, 167.
Megali İdea 209.
Meillet, Antoine 88, 101, 102, 152, 163, 165.
Mekke 109, 113.
Memûn 220.
Merneptah (Firavun) 36.
Mesapça 88.
Messina (Boğazı) 37, 193.
Mezopotamya 15, 22, 25–27, 29, 36, 50, 114, 164, 167, 205, 220.
Mısır 12, 34, 36, 37, 39, 40, 46, 49–51, 54, 65, 69, 72, 76, 77, 79, 85, 107–109, 112, 114, 116, 125, 126, 133, 157–160, 167, 170, 174, 177, 179, 196, 199, 205, 211, 213, 232, 233, 237, 245, 250, 254.
Mısırca 46, 114, 256.
Mısırlı 2, 16, 33, 51, 65, 76, 199.
Michaud, Joseph 126.
Midilli 69, 170.
Miken(ler) 28, 68, 71.
Milano 85, 91.
Milet 71.
Milletler Cemiyeti 63, 205; *Ayrıca bkz. Birleşmiş Milletler.*
Mistral, Frédéric 104, 182.
Misyonerler 167.
Mişna 50.
Moav(lı) 12, 39, 49, 50, 52.
Moğollar 221.
Molière 136.
Monbron, Fougeret de 172.
Monferrato, Bonifacio del. I. 125, 185.
Monnanteuil, François 168.
Montfort, Simon de 104.
Mora Yarımadası 73, 191.
Moritanya 108, 114.
Mozarapça 98.
Mozaraplar 97.
Mufwene, Salıkoko 3, 5.
Muhammed İdrisi 18, 19.
Muhammed (Peygamber) 107, 109, 113.
Musa (Peygamber) 12, 50, 53.

DİZİN

- Mutariler 109.
Mühlhäusler, Peter 5, 196, 197.
Müslüman 1, 56, 107, 114, 115, 118,
119, 122, 126, 129, 137, 139, 146, 147,
152, 170, 171, 195, 199, 203, 205, 207,
211, 213, 250, 254.
Müslümanlık 18, 199, 211.
Müstasım (Abbasi Halifesi) 221.
- N**
- Nabil 41, 178, 179, 181, 186.
Nablus 178, 186; *Ayrıca bkz.* Filistin.
Napoli 5, 85, 178, 179, 186, 191.
Nausikaa 193.
Neapolis 20, 178, 179, 186, 187.
Nebati 32.
Nebrija, Antonio de 20, 69.
Nebukadnezar, II. 51.
Nehemya 52, 53.
Nerval, Gérard de 173.
Nevo Dağı 12.
Nil Nehri 18, 36.
Nobel (Ödülü) 89, 104, 255.
Norman 103, 117, 124, 199, 200.
Normanca 104, 125, 128.
Normandiya 124.
Norveççe 225.
Novigrad 179.
Nuh (Peygamber) 57.
Numidia (dili) 5.
- O**
- Oc (dilleri) 98, 101–105, 124, 125,
128–130, 132, 133, 139, 140, 216, 245.
Odessa 65.
Odysseia 78, 191.
Ogasavara Adaları 197.
Oksitanca 34, 37, 98, 103–105, 198, 215–218.
Omotik (diller) 39.
On Emir 51.
Onfroy (Tebninli) 126.
Ortadoğu 52.
Ortodoks Kilisesi 208–210.
Osk 32.
Oskça 5, 82, 88.
Osman (Halife) 107, 108.
Osmanlı(lar) 2, 16, 35, 146, 147, 153,
170–172, 174–176, 199, 205–207, 209,
236, 248; Türkçesi 175, 207.
Oussikoum, Najat 163.
- Oxford 167.
- Ö**
- Öklid 220, 221.
Ölüdeniz 12, 13, 174.
Ömer (Halife) 107.
- P**
- Padovaca 89.
Pakistan 179.
Palermo 93–95, 195.
Pallis, Alexandros 209.
Pamfilya 76, 167.
Pantagruel 169, 170.
Panzac, Daniel 173.
Paoli, Pascal 196.
Paraguay 240.
Paris 60, 61, 78, 124, 167, 169, 170, 172, 173, 175.
Partlar 167.
Pasifik (Okyanusu) 197.
Paternostro, Giuseppe 93.
Pedaya, Haviva 65.
Peloponez 36.
Perlman, Eliezer 60.
Persepolis 72.
Pers İmparatorluğu 107.
Pers(ler) 51, 71–73, 107, 114, 116, 126,
155, 164, 199, 220.
Petit Mauresque 143.
Philippe, II. (Kral) 124.
Picard, Christophe 1.
Picard (dili) 1, 103, 104, 128, 195.
Picene 32.
Picq, Pascal 4.
Pinès, R. 61.
Pireneler 98, 104.
Pisga Dağı 12.
Pisidia 179.
Planas, Natividad 141, 143.
Platt Lorrain 105, 198.
Poitevin-Saintongeais 104.
Polinezyalı 197.
Polyphemos (Tekgözlü) 191.
Pompei 5, 173.
Pontus Exinus 167, 180.
Portekiz 42, 63, 69, 97, 130, 132,
137, 141, 161, 254.
Portekizce 33, 98, 99, 105, 115, 120, 121,
137, 141, 144, 146, 155, 164, 165, 169, 184,
186, 218, 224–226, 241, 249.

DİZİN

- Poseidon 191, 200.
 Postel, Guillaume 170.
 Po Vadisi 89, 90.
 Pönçe v, 5, 40, 43–48, 245.
 Probus 86.
 Protestan 60, 171, 210.
 Provensal (lehçeler) 98, 99, 103–105,
 128, 131–133, 138, 144, 155, 158,
 181–184, 211, 216, 245.
 Prusya 58.
 Psichari, Jean 208.
 Pudentilla 42, 43.
 Pulcher, Claudius 72.
 Puren, Christian 167.
- R**
- Rabelais 169, 170.
 Ragusalılar 89.
 Raimon 100.
 Rashed, Roshdi 221.
 Ras Şamra 12, 21, 29.
 Raymond, I. (Trablus Kontu) 124.
 Raymond, IV. (Toulouse Kontu) 124.
 Reginald (Saydali) 126.
 Renan, Ernest 58.
 Ren Nehri 83, 85.
 Rey, Alain 152, 172, 181.
 Rezene Burnu *bkz.* Ras Şamra.
 Richard, I. (Aslan Yürekli) 116, 124.
 Rodos 36, 39, 68, 85, 108, 129–132,
 172, 197, 199, 200; Rodoslular 76;
 Şövalyeleri 130.
 Roger des Pins 131.
 Roma 5, 17, 20, 42–44, 53, 76, 77, 80–86,
 88, 89, 92, 94, 96, 97, 101–103, 106, 116,
 119, 120, 133, 167, 177, 193, 199, 202, 206,
 215, 261, 262, 265; İmparatorluğu
 5, 17, 77, 80–82, 84–86, 96, 97, 102,
 193, 202; Batı 85, 86, 96, 97, 193;
 Doğu 77, 81, 85, 86, 193.
 Romalı(lar) 5, 14, 17, 20, 35, 37, 39, 41, 42,
 53, 82, 85, 95, 97, 101, 111, 117, 122, 125,
 163, 167, 180, 199, 200, 247.
 Romen (dilleri) 47, 81, 86, 88, 95, 98, 99,
 102, 105, 115, 121, 122, 124–128, 131, 133,
 135–140, 143–145, 147, 151, 154, 158, 164,
 178, 195, 202, 214, 239, 250.
 Rossellini, Roberto 181.
 Rousseau, Jean-Jacques 136, 140, 196.
 Rönesans 79.
- Ruggero I. (Sicilya Kontu) 119.
 Rumca 136.
 Rum(lar) 85, 174, 213.
 Rusça 60, 65, 67, 136, 163–165, 169, 177,
 178, 213, 214, 224–226.
- S**
- Sabir 141–144.
 Sahra 6.
 Sakız Adası 85, 185.
 Samarya (dili) 50.
 Sami dili 28, 49, 239, 248.
 Sami(ler) 21, 26, 28, 31, 33, 36, 39, 41, 42,
 44, 46, 47, 49, 54, 55, 117, 120, 122, 132,
 151, 157, 162, 164, 173, 174, 195, 239, 248;
 dili 26, 33, 36, 46, 54, 55, 117, 120, 132.
 Sanskritçe 220.
 Sapiro, Gisèle 228, 263.
 Sardinya 15, 37, 39, 40, 71, 83, 86, 92, 93,
 95, 99, 191, 196–198, 200, 215, 217.
 Sarduca 34, 40, 106, 197, 198,
 211, 215, 217, 236.
 Sardunyaca 89.
 Sarduva 215.
 Saussure, Ferdinand de 5, 87, 120, 265.
 Sayda 36, 39, 40, 126.
 Sayous, André 145.
 Schuchardt, Hugo 137, 138.
 Scipio, Afrikalı 83.
 Sefarad(lar) 61–63, 140, 213.
 Seine Nehri 102.
 Seiren(ler) 193.
 Selahaddin Eyyübi 126.
 Selim, I. (Yavuz) 170, 171.
 Senegal 246.
 Septimus Severus 43.
 Septuaginta 52, 77, 210.
 Serra, Antonio 142.
 Sevilla 42, 85.
 Sevilalı İsidorus 16–18, 42.
 Sırpça 6, 78.
 Sibirya 207.
 Sicilya 32, 37, 39, 40, 71, 83, 86, 88,
 92–95, 119, 120, 127, 128, 139, 147, 179,
 181, 185, 191, 193, 195–198, 200, 215.
 Sicilyaca 2, 89, 93–95, 118, 120, 125, 132,
 197, 198, 202, 211.
 Sicilyalı 94, 117, 198, 199, 215.
 Simha 62.
 Sindbad 53.

DİZİN

- Siraküza 179.
Siyonizm 60, 61, 146.
Skythikos Pontos 179; *Ayrıca bkz.* Karadeniz.
Slav 96, 132, 163, 165.
Sloven 89, 215.
Smyrna 71; *Ayrıca bkz.* İzmir.
Somme Nehri 102.
Sparta 68, 71, 73.
Speculum Maius 53.
Spolsky, Bernard 6, 7, 64, 176.
Strazburg 75, 125, 211.
Stromboli 181, 191.
Suetonius 72.
Sur 36, 39, 40, 71, 88, 101, 139, 152, 264.
Suriye 12, 21, 29, 30, 34, 46, 69, 109, 114–117, 127, 133, 161, 196, 199, 200, 205, 206, 213, 232, 233, 237, 248, 250, 254.
Suriyece 46.
Surlu Vilyam 126.
Susa 72.
Süleyman, I. (Kanuni) 129, 170, 171.
Süleym Kabilesi 112.
Sümerce 26, 27.
Sümer(ler) 25, 26, 31.
Süryanice 173, 220, 221, 229.
Swan, Abraam de 222, 224.
Sykes-Picot Antlaşması 205, 248.
Sznycer, Maurice 40, 41.
- Ş**
- Şam 59, 107, 108, 172.
Şarlken *bkz.* Karl, V.
- T**
- Tachelhit 41, 250.
Tacikistan 179.
Talmud 50.
Tamazight (dili) 33, 212.
Tamimiler 109.
Tapınak Şövalyeleri 129, 166.
Tarık bin Ziyad Berberi 121.
Tarzanca 139, 144.
Tatarca 168.
Tel Aviv 65.
Tel el-Amarna 49.
Tenedos 185.
Terrarum Orbis 18.
Tevrat 50, 52, 66;
Ayrıca bkz. Eski Antlaşma.
- Thenaud, Jean 174.
Theodosius, I. (İmparator) 85.
Tiber Nehri 85, 191.
Tilimsan 111, 112.
Tir 39.
Tiren Denizi 193, 200.
Todd, Emmanuel 229.
Todorov, Tzvetan 22.
Toledo 97, 221.
Tomasin, Lorenzo 89, 90, 265.
Tonnet, Henri 209.
Tosefta Şabat 164.
Toskana 57, 89, 91, 92.
Toskanaca 89–92, 100.
Toulouse 104, 124, 167, 264.
Töton Şövalyeleri 129.
Trablus (Kontluğu) 43, 44, 107, 123, 124, 127, 141–143, 171, 172, 175, 179.
Traina, Giusto 44, 266.
Trakya 179.
Tripolis 179.
Troya 191, 193.
Tuna 85, 124.
Tunus 39–42, 83, 85, 100, 111, 112, 117, 118, 120, 139, 141, 143, 145–147, 157–159, 161, 170, 171, 178, 179, 181, 186, 191, 193, 195, 196, 202, 204, 206, 211, 232, 233, 245, 250, 254.
Tunusça 2, 114, 256.
Turdetani 40, 120.
Türkçe 2, 11, 16, 17, 19, 20, 28, 33, 46, 47, 79–81, 105, 114, 123, 133, 136–139, 143, 144, 151, 153–155, 157, 158, 164, 168, 171, 174, 175, 180, 182–185, 187, 195, 197, 207, 213, 231–233, 235, 236, 245, 254–257.
Türkiye 15, 34, 36, 37, 68, 71, 76, 86, 153, 161, 170, 179, 185, 195, 196, 200, 203, 206, 210, 213, 231–233, 236, 248, 254.
Türk(ler) 1, 2, 16, 17, 86, 116, 123, 126, 136, 137, 141, 142, 145, 147, 155, 162, 170, 180, 183, 206, 207, 213.
Türkmenistan 179.
Türkmen(ler) 213.
- U**
- Ugarit 12, 21, 29, 30, 32, 49, 161.
Ugaritçe 39.
Uluburun 36.
Umbria 32, 92.
Umbriyaca 82, 88.

DİZİN

Unesco 225.
Ural-Altay 195.
Urbanus, II. (Papa) 123.
Urduca 33.
Urfa 123.
Uruk 25.
Utique 41.
Uygur(lar) 207.

V

Valensiya 97, 99.
Valois Hanedanı 57.
Valonca 103, 104, 124, 128.
Vanhove, Martine 119, 266.
Venedik 3, 6, 89, 92, 124–126, 140, 147, 152,
170, 171, 175, 199; Cumhuriyeti 175.
Venedikli(ler) 90, 124, 125, 199.
Vespasianus 72.
Vienne Konsili 167.
Vitry, Jacques 127.
Viyana 170.
Vizigotlar 97, 102, 122.
Vlahça 213.
Vulgata 210.

W

Walter, Henriette 83, 152, 178.
Wartburg, W. Von 163.
Wolfson, Louis 136.
Wolof 155, 211.
Wusta 254.

Y

Yafa 36, 61, 126.
Yahudi 50–56, 58–61, 63, 65–67,
77, 114, 140, 141, 164, 167, 170, 203,
213, 214, 221, 251.
Yahudiye 167.
Yakınođu 12, 27, 33, 39, 123, 125, 126, 168.
Yakup (Peygamber) 51, 170.
Yam (Tanrı) 12, 16.
Yarmuk Zaferi 107.
Yemenli(ler) 109.
Yeni Antlaşma 90; *Ayrıca bkz. İncil.*
Yeniköy 179.
Yidiş 55, 56, 59, 60, 62, 63, 65, 67.
Yugoslavlar 78.
Yuhanna (Aziz) 117, 129, 130, 200;
Hasta Bakımı Tarikatı 130;
Şövalyeleri 117, 129, 130, 200.

Yunan 7, 16, 17, 20, 35, 37, 41, 42, 53, 69,
71, 85, 95, 97, 116, 117, 119, 125, 126, 157,
177–179, 183, 186, 193, 195, 197, 201, 247.
Yunanca 1–3, 5, 7, 11, 13, 15–17, 20, 28, 30,
31, 40–44, 46–48, 52–54, 57, 58, 69,
73, 75–80, 83, 86, 88, 99, 114, 116–120,
125, 139, 144, 151, 154, 157–159, 161–164,
168–170, 174, 176–180, 182–184, 187,
193, 197, 208–210, 215, 220, 221, 225,
229, 231–233, 235, 245, 253–257.
Yunanistan 15, 36, 43, 71, 77, 82, 85,
86, 161, 175, 179, 196, 200, 208–210,
213, 231–233, 236.
Yusuf (Peygamber) 51, 152.

Z

Zâtüssavâri Deniz Muharebesi 108.